

FORN VÄNNEN

JOURNAL OF
SWEDISH ANTIQUARIAN
RESEARCH

Domestic architecture in Europe 500-1100 A.D.

Ambrosiani, Björn

Fornvännen 1989(84), s. 161-162

http://kulturarvsdata.se/raa/fornvannen/html/1989_161

Ingår i: samla.raa.se

pa begreppet "användning", dock utan att nödvändigtvis utnämna en kvinna, som använder en flintskrapa för att förtunna en hud, till en traceologisk agent (sic!).

I ett föredrag om skinnberedning (Brian Hayden) visades att skinnberedning inte bara är att skrapa skinnet med en skivskrapa. Utifrån en global etnografisk erfarenhet ordnades skinnkläder i en rad från mindre till mera sofistikerade, från råa skinn som sveptes kring kroppen, råa skinn som bankades mjuka med en käpp eller sten, till avhårade och skrapade skinn och slutligen tunnskrapade, garvade skinn, eventuellt med färger och mönster. Alla dessa olika tekniker kräver olika uppsättningar redskap av trä och sten – eller inga redskap alls. Att tugga skinn mjuka är ett alternativ känt

från arktiska områden och möjligen påvisat bland neandertalmänniskor. Som inom så många andra delar av arkeologin kommer det etnoarkeologiska studiet att vara den empiriska grunden för en teori om *tool formation processes*, det namn som föreslogs för den teori, i vilken mikroskopstudier av redskap och deras arkeologiska kontext skall mötas.

För såväl experter som åskådare bör Uppsalamötet ha gett ideer inom ett fält, som är motsägelsefullt både exklusivt och nödvändigt för en meningsfull stenåldersforskning.

Stig Welinder

Institutionen för arkeologi
Gustavianum, S-752 20 Uppsala

Domestic Architecture in Europe 500–1100 A.D.

Under tiden 18–24 sep. 1988 har jag deltagit i konferensen *Domestic Architecture in Europe 500–1100 AD* i Dublin, organiserad av Dr Patrick Wallace vid The National Museum of Ireland. I konferensen deltog ett 70-tal forskare från Västeuropa och DDR. De anmälda polska forskarna anlände aldrig. Konferensen omfattade 3 dagar föreläsningar och en exkursionsdag, var till kom en extra dag för besök vid en av Irlands största pågående medeltidsundersökningar, i Waterford.

Föreläsarna rapporterade forskningsläget kring byggnadstyper i resp. länder och områden, med särskild hänsyn till frågan om bakgrunden till de speciella byggnader (ca 200) som påträffats vid Wood Quay i Dublin. Dessa är klinverksbyggnader med rundade hörn, fyra takstolpar och gavelgång och de står vid sidan av varandra på trånga tomter.

Sammanfattningsvis kan sägas att Europa norr om det tidigare romerska området under vikingatiden domineras av tre byggnadstyper:

Takhus, dvs. byggnader som egentligen består av en takkonstruktion med en vägg som närmast utgör fyllning mellan takfot och mark.

Vägghus, där väggen är ett bärande element för taket. Både tak- och vägghus är i regel långhus. Härtill kommer

Grophus, dvs. små, i marken försänkta konstruktioner med ett enkelt sadeltak, som vilar direkt på marken.

Med bortseende från hela diskussionen om byggnadernas funktioner kan konstateras att Nordsjöområdet med Danmark domineras av vägghus, att Sverige–Norge–de nordatlantiska öarna främst har takhus, som särskilt i de östra delarna börjar ersättas av knuttimrade byggnader från och med 1000-talet. Grophusen förekommer främst i det slaviska området men når också in i de övriga, närliggande delarna av Skandinavien och Västeuropa.

Takhusen synes främst ha sten- och torvvägar medan vägghusen har ramkonstruktioner med olika sorters fyllningar: stavar, skiftesverk

eller risflätning med lerklining, som senare utvecklas till korsvirke med tegelfyllning.

Sett utifrån denna generaliserande bild av byggnadstyperna synes mig Dublinhusen vara en hybrid mellan det nordeuropeiska takhuset och den lokala "crannogh"-typen, runda byggnader med koniskt tak vilande på en risflätad, lerklinad vägg. Likhet med samtida stadsbyggnader i t. ex. Hedeby, Oslo och Sigtuna är begränsad: Dessa synas alla ha rätvinkliga hörn och vara vägghus med olika typer av byggnadsmaterial. Inför en framtida Birkaundersökning är det av största betydelse att ha fått denna samlade översikt av byggnadsskicket i större delen av det aktuella nordvästeuropeiska området.

Konferensen omfattade också en exkursion till den sydländska kuststaden Wexford, där en undersökning av ett mindre område med hus av Dublintypen pågår. Dessa visade sig emellertid vara avsevärt yngre än motsvarigheterna i Dublin, från 1100- och 1200-talen, alltså normannertiden.

I skymningen besöktes så Glendalough — en klosterstad i en trång dalgång i bergsområdet söder om Dublin. Här vistades S:t Kevin under missionstiden och ett stort antal kyrkor, stenkors, högt runt torn och "stadsmur" uppfördes under tiden före normannernas eröv-

ring. Här liksom på andra håll har man lagt stor vikt vid att uppföra moderna *visitor's centers* utanför och på ett visst avstånd från monumentet.

Också extradagen tillbringades i denna sydöstra del av Irland i Waterford, som också grundlagts av "danskar" och erövrats av normannerna under 1100-talet. Här pågår nu omfattande utgrävningar med källarhus från tiden före normannerna och en avskärande stadsvall över den udde som rymmer den äldsta bosättningen. Vallen bestod av en djup och bred grav med en något indragen vall med fronten uppbbyggd av sten, en imponerande konstruktion. Den normanniska muren låg något längre ut och ersattes senare med en betydande utvidgning kring en "förstad". Inte minst utnyttjandet av ett torn i den normanniska muren som lokalmuseum med bl. a. alla stadens privilegiebrev från 1400-talet och framåt samt en pergamentsrulle (1400-tal), hopförd med de ännu äldre, gjorde ett djupt intryck.

Föredragen kommer senare att publiceras i en rapport från konferensen.

Björn Ambrosiani

Riksantikvarieämbetet och
Statens historiska museer